

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ**

ДОПУЩЕНО до захисту
Завідувач кафедри, д.т.н., проф.
_____ О.В. Чепелюк
«__» _____ 20__ р.

**ТИПОЛОГІЯ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ КОМПОЗИЦІЙ У
СУЧАСНОМУ ТЕКСТИЛЬНОМУ ДИЗАЙНІ**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
022 Дизайн**

Виконавець:
Студент групи 6Д4

_____ Слісарчук Д.В.
(ПІБ)

Керівник:
к.мист., доцент

_____ Миргородська Н.В.
(ПІБ)

Консультанти з розділів:

Основний розділ
ст. викладач

_____ Жуков І.О.
(ПІБ)

Розділ з маркетингу та
менеджменту
к.т.н., доцент

_____ Власенко Н.А.
(ПІБ)

Нормоконтроль
к.т.н., доцент

_____ Фефелов А.О.
(ПІБ)

**ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ДИЗАЙНУ**

**Кваліфікаційна робота
(Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи)**

МАГІСТР
(освітній ступінь)

**на тему: Типологія орнаментальних композицій у
текстильному дизайні**

Виконав: студент 2 курсу, групи 6Д4
спеціальності

022 "Дизайн"

(шифр і назва спеціальності)

Слісарчук Д.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.мист., доцент

Миргородська Н.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(прізвище та ініціали)

Херсон - 2020

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет _____

Кафедра _____

Освітній рівень _____

Спеціальність _____

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма _____

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри дизайну

О.В. Чепелюк

“___” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “___” _____ 20__ року

№ _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

6. Консультанти розділів роботи

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Слісарчук Д.В. Типологія орнаментальних композицій в текстильному дизайні – Рукопис

Робота на здобуття освітнього ступеню магістра за спеціальністю 022 – Дизайн. Херсонський національний технічний університет. Херсон, 2020.

У роботі розглянуто проблеми та роботи дослідників в області орнаментики. Визначено актуальність теми дослідження, і доведено, що текстиль, орнамент, виробництво тканин, одяг, аксесуари - це ті речі, які в будь-який час не втрачають своєї цінності. Вони лиш трансформуються, в залежності від вимог і тенденцій мистецтва та ринку, для того, щоб залишатись в попиті. На сьогодні розширюються можливості створення технік, використання звичних матеріалів у зовсім нових якостях, це стосується і створення сучасних орнаментів.

Опрацювання наявної літератури за обраною темою засвідчує, що в працях, присвячених питанню типології орнаментів, в основному вивчається саме визначення «орнамент» та зводиться до культури певної країни чи місцевості. З точки зору композиції та колірного сприйняття досліджень значно менше.

Проаналізовано класифікацію орнаментів та їх відмінних рис, визначено роль та трансформацію орнаменту в XXI столітті. В результаті дослідження виведено композиційні особливості орнаментів. На основі проведеної роботи створено орнаментальні композиції в сучасному стилі.

Ключові поняття: «орнамент», «композиція», «текстильний дизайн», «текстиль», «дизайн», «вишивка», «принт».

АННОТАЦИЯ

Слисарчук Д.В. Типология орнаментальных композиций в текстильном дизайне - Рукопись

Работа на получение образовательной степени магистра по специальности 022 - Дизайн. Херсонский национальный технический университет. Херсон, 2020.

В работе рассмотрены проблемы и работы исследователей в области орнаментики. Определена актуальность темы исследования, она обусловлена тем, что текстиль, орнамент, производство тканей, одежда, аксессуары - это те вещи, которые в любое время не теряют своей ценности. Они лишь трансформируются в зависимости от требований и тенденций искусства и рынка, для того чтобы оставаться в спросе. На сегодня увеличиваются возможности создания техник, использование привычных материалов в совершенно новых качествах, это касается и создания современных орнаментов.

Обработка имеющейся литературы по выбранной теме показывает, что в работах, посвященных вопросу типологии орнаментов, в основном изучается само определение «орнамент» или сводится к культуре определенной страны, или местности. С точки зрения композиции и цветового восприятия исследований значительно меньше.

Проанализирована классификация орнаментов и отличия их видов, определяется роль и трансформация орнамента XXI века. В результате исследований выведено композиционные особенности орнаментов. На основе проведенной работы созданы орнаментальные композиции в современном стиле.

Ключевые понятия: «орнамент», «композиция», «текстильный дизайн», «текстиль», «дизайн», «вышивка», «принт».

ANNOTATION

Slisarchuk D.V. **Typology of ornamental compositions in textile design** - Manuscript

Work to obtain a master's degree in specialty 022 - Design. Kherson National Technical University. Kherson, 2020.

The problems and works of researchers in the field of ornamentation are considered in the work. The relevance of the research topic is determined, it is due to the fact that textiles, ornaments, fabric production, clothing, accessories - these are the things that do not lose their value at any time. They only transform according to the requirements and trends of art and the market in order to remain in demand. Today, the possibilities of creating techniques, using familiar materials in completely new qualities are expanding, this also applies to the creation of modern ornaments.

The study of the available literature on the chosen topic shows that in the works devoted to the typology of ornaments, the very definition of "ornament" is mainly studied and is reduced to the culture of a particular country or locality. In terms of composition and color perception of research is much less.

The classification of ornaments and their distinctive features, definition of the role and transformation of the ornament of the XXI century are analyzed. As a result of researches the compositional features of ornaments are deduced. On the basis of the carried-out work ornamental compositions in modern style are created.

Key concepts: "ornament", "composition", "textile design", "textile", "design", "embroidery", "print".

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКА ОБ’ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ. АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ	
1.1. Специфіка об’єкту дослідження.....	12
1.2. Актуальність теми дослідження	14
1.3. Аналіз літератури за визначеною темою.....	17
1.4. Методологія дослідження.....	20
Висновки	22
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ДАНІ. КОМПОЗИЦІЯ ОРНАМЕНТУ	
2.1. Походження та етапи становлення поняття «орнамент»	24
2.2. Особливості композиції орнаменту: види, класифікація та стилі	27
2.3. Трансформація українського орнаменту ХХІ століття.....	32
Висновки.....	37
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОБ’ЄКТУ	
3.1. Орнаментальні композиції в сучасному текстилі.....	39
3.2. Використання орнаментів у текстилі інтер’єру	42
3.3. Композиція сучасного орнаменту в різних сферах дизайну.....	48
Висновки.....	49
РОЗДІЛ 4. МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ ОРНАМЕНТАЛЬНОГО ТЕКСТИЛЮ	
4.1. Ціль та способи дослідження	53
4.2. Розрахунок статистики попиту продукту.....	55
Висновки.....	57
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	58
ДОДАТОК А.....	64
ДОДАТОК Б.....	66
ДОДАТОК В.....	75
ДОДАТОК Д.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ВСТУП

Орнаментальні композиції як явище культури формувалося впродовж тисячоліть, акумулюючи досвід своїх творців і реалізуючи його у вигляді розгалуженої системи мотивів, знаків та орнаментальних комплексів. Орнамент - одне з основоположних явищ художньої культури, фундаментальна цінність усієї історії людства. Це повною мірою відноситься і до текстильного орнаменту.

Орнаментика як явище етнічної культури складалась протягом тривалого часу, накопичуючи досвід своїх творців і реалізуючи його у вигляді розгалуженої системи мотивів, знаків та орнаментальних комплексів. Статус орнаменту як категорії не лише знакової, а й ментальної, як засобу комунікації в суспільстві перетворює його на одне із важливих джерел, за яким можна досліджувати шляхи та напрями виникнення окремих явищ етнічної культури, а також характер міжкультурних контактів та іншокультурних запозичень. Багатофункціональність орнаменту привела до появи різних теорій щодо його походження та призначення.

Актуальність теми. Текстиль, орнамент, виробництво тканин, одяг, аксесуари - це ті речі, які в будь який час не втрачають своєї цінності. Вони лиш трансформуються в залежності від вимог і тенденцій мистецтва та ринку, для того щоб залишатись в попиті. Розширюються можливості створення технік, використання звичних матеріалів у зовсім нових якість, це стосується і створення сучасних орнаментів. Саме тому обрана для дослідження тема є актуальною.

Метою роботи є дослідження типології орнаментальних композицій в текстильному дизайні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- визначення специфіки об'єкту проектування;
- аналіз історії, різновидів орнаментальних композицій;

- дослідження об'єкту проектування;
- визначення методів дослідження;
- дослідження наукових робіт в обраній області;
- визначення наукової новизни;
- з'ясування практичного значення дослідження;
- створення концептуального рішення проекту;
- створення практичної частини проекту.

Об'єкт дослідження – типологія орнаментальних композицій у сучасному текстильному дизайні

Предмет дослідження – композиція орнаментів

Методи дослідження: системний метод, метод аналізу, описовий метод, метод порівняння, історичний.

Структура даної роботи побудована не тільки на методах, а й на основі досліджень в обраній темі таких науковців як М.Макаренко, Г.Павлуцький, М. Каган, Х.Керлот, А. Авдеев та ін.

Теоретична частина присвячена розкриттю таких понять як «орнамент», «композиція», «текстильний дизайн», «текстиль», «дизайн».

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на основі проведеної роботи, створено аутентичні, авторські, сучасні варіанти розробок орнаментів різних стилів. Також виведено класифікацію орнаментів за композиційними ознаками.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати можна використовувати як теоретичний матеріал для уроків образотворчого мистецтва, трудового навчання в школах, заняттях з композиції та проектування в спеціальних закладах. Практичну частину можна використати при проектуванні інтер'єрів, створенню різних видів текстилю.

Публікації та робота в матеріалі. Доповненням до теоретичної частини дипломного проекту є робота в матеріалі у вигляді прикладів створених орнаментів на тканині, шляхом печаті. Публікації за темою представлені

авторським правом на створені орнаментальні композиції, також є статті для участі у конференціях.

Структура магістерської роботи обумовлена метою і завданням дослідження. Праця складається зі вступу, чотирьох розділів, трьох підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (60 позицій). Загальний обсяг тексту роботи складає 91 сторінку (основна частина 61 сторінка).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В результаті проведених досліджень в області орнаментики, її історії, символізму та композиції, було створено класифікацію орнаментів за певними критеріями. В якості практичної частини створено розробки орнаментальних композицій у сучасному стилі. Теоретична частина дослідження передбачала певні розділи, в межах яких було вивчено та проаналізовано питання.

1.У першому підпункті розділу «Специфіка об'єкту дослідження. Аналіз літератури» магістерської роботи розглянуто специфіку об'єкту проектування, а саме визначено що таке «орнамент», його основні особливості, притаманні властивості, визначено основні ознаки орнаменту, якості, які його відрізняють від інших видів декоративно-прикладного мистецтва. Також визначено до якого виду мистецтва відноситься орнамент. Опрацьовано такі поняття як «орнаментальність» та «декоративність». Орнамент в різні часи досліджували з точки зору ремесл, які займаються реконструкціями етнокультурних, соціальних, історичних процесів, господарсько-економічних комплексів та структур на підставі даних матеріальної культури. Орнаменти вивчають як одну із категорій мистецтва, етнокультури, як невербальну мову, як певний засіб комунікації, як специфічний засіб передачі та фіксації інформації.

2.У другому підпункті першого розділу розглядається актуальність теми проектування, визначаються основні аспекти популярності орнаментів, досліджень популярності в різні відрізки часу. Адже, дослідженням орнаменту та традицій орнаменталізації тканин приділяли увагу ще з кінця ХІХ ст. досить відомі дослідники мистецтва та етнографи, але ці доробки здебільшого були зорієнтовані на вивчення декоративних властивостей орнаментів на тканині або ж мали вузький характер, зосереджуючись на окремих аспектах побутування орнаменту на тканині. Також, визначено популярність серед споживачів та найпопулярніші способи використання орнаменту. У всі часи орнамент вважався засобом декорування різноманітних виробів, його значимість та

популярність не втрачена і на сьогоднішній день, проведено аналіз актуальності теми дослідження, за результатами зроблено висновок, що обрана тема є актуальною.

3.Третій підпункт присвячений аналізу літератури, уже існуючим дослідженням в обраній області, розглянуто деякі тези дослідників, їх роботи використано як базу для проектування та дослідження. Під час ознайомлення із матеріалами таких видатних людей в області дослідження орнаментики як Макаренко, Каган, Вовк, Селівачов та інші, було визначено та опрацьовано різні точки зору термінів «орнамент», «текстиль». На основі обробленого матеріалу визначено основну роль орнаменту в мистецтві. Орнаментика в традиційній культурі відігравала надзвичайно важливу роль, акумулюючи в собі надбання народу в галузі мистецтва та його знання про оточуючий світ. На даний момент часу народний орнамент, однак, зберігає в собі ще багато загадок та інформації про далеке минуле нашого народу, його етнічну історію та культуру. Після опрацювання статей, можна виокремити основні напрями досліджень в обраній області, а саме семантика орнаментики, сакральне значення орнаментальних композицій та символіка в різні відрізки часу. Визначено роль орнаменту в народній культурі сучасності та давніх часів. Завдяки аналізу, в подальшому, напрям дослідження звузився.

4.Четвертий підпункт розкриває поняття наукових методів, їх видів та призначення. Також перераховано та вказано, для якого етапу дослідження використано той чи інший метод. За допомогою обраних методів створена структура дослідження.

5. У другому розділі дослідження «Історичні дані. Композиція орнаменту» проведено класифікацію орнаментів за різними критеріями. Перший підпункт розділу розкриває поняття «орнамент», теорії його походження, наведено відомості першого застосування поняття. Розглянуто історію появи орнаменту, як виду мистецтва, проаналізовано перші види та використання орнаменту, його роль. Орнамент завжди широко застосовувався в якості декоративного оформлення виробів, необхідних людям в побуті і

практичній діяльності. Він становить основу декоративно-прикладного мистецтва. Орнамент присутній у виробках художніх промислів, кераміці, текстилі. Також, чітко визначено, що орнамент виник для підвищення сили сакрального значення певного знаку, який використовувався з певною метою.

6. У другому підпункті другого розділу проведено класифікацію орнаментальних композицій за різними ознаками, а саме: стиль, вид, образотворчі мотиви, народність. Для кращого засвоєння та аналізу інформації створено схеми і таблиці, які доповнені графічними зображеннями. Розкривається сенс, спосіб створення та відмінні риси кожного із обраних видів. Орнамент кожного періоду пов'язаний з духовним життям суспільства, архітектурою, декоративним мистецтвом, відображає естетику епохи. Завдяки аналізу стилів та типів орнаменту, можна виокремити певні особливості кожного.

7. Третій підпункт другого розділу присвячений історії українського орнаменту, символіці та етапах розвитку орнаментального мистецтва України. Адже, орнамент на українському одязі - це закодований візерунок, який служить оберегом. З його допомогою можна відобразити якості характеру і змінити свою долю. В результаті аналізу та ознайомлення з інформацією, визначено, що український орнамент, а саме у якості вишивки, має символічне значення. Наведено та визначено основні символічні зображення орнаментів та їх значення, проаналізовано значення основних кольорів. В результаті дослідження в межах цього розділу можна зробити висновок, що на даний період часу, основні якості орнаменту, майже втрачені. На символічне значення звертається все менше уваги, більший інтерес до нього викликає візуальна складова. Тільки деяка частина населення ще дотримується правил та вірить в магічне значення орнаменту, в його оберігаючу функцію. Інші шукають «гарні» зображення, тому що саме вони зараз користуються попитом. Можливо це зумовлено тим, що ХХІ століття – це час «споглядання» та спостереження.

8. В третьому розділі «Практичне значення об'єкту» перший підпункт розкриває особливості використання орнаментальних композицій в текстилі.

Проведено аналіз значення сучасного орнаменту та текстилю. На даний час саме поняття орнаменту стало значно ширше. Прикрашаючи і облагороджуючи предмети повсякденного життя, орнамент грає роль природної ланки між мистецтвом і виробництвом, будучи однією з найнеобхідніших в людській діяльності гнучких форм творчості. Визначено, що композиція являється основою для створення орнаменту, також за допомогою її правил та засобів проводиться аналіз будь-якого орнаменту.

9. В другому підпункті третього розділу розглянуто роль та варіанти використання орнаментів. Велику частину текстильних виробів використовують для декорування інтер'єрів, кожен елемент має своє значення. На сьогоднішній день все частіше поєднують функціональність та візуальну привабливість продукту. Орнамент є один із способів змінити простір в потрібну сторону, в залежності від використання можна доповнити та завершити загальну картину інтер'єру, чи зіпсувати її. Проаналізовано особливості відомих орнаментів, які частіш за все використовують в інтер'єрі.

10. Третій підпункт третього розділу розкриває особливості створення авторських розробок сучасних варіантів орнаменту. Описано джерела та методи композиції, які було використано, також визначено основні відмінні риси від звичного орнаменту. В результаті роботи створено авторські орнаменти в сучасному стилі.

11. В четвертому розділі «Маркетингові дослідження популярності орнаментального текстилю» У першому розділі розкрито поняття маркетингу, його основних цілей та методів. Також проаналізовано зв'язок маркетингу та дизайну. В результаті маркетингових досліджень було визначено роль орнаменту в сучасному мистецтві, ринку та суспільстві. Завдяки даному виду досліджень можна визначити інтерес та вподобання потенційного споживача. Питання різного типу дають можливість скласти приблизну картину різних верств населення серед споживачів завдяки певним критеріям, а саме : вік, стать, дохід, психотип, тип особистості. Другий розділ присвячено розрахунку попиту продукції. В якості маркетингового ходу використано прийом

«подарунку». За те, що респондент пройде опитування, йому дістається календар на наступний рік. Таким способом є більше шансів залучити споживача до подальшої співпраці.

Підсумовуючи роботу в обраному питанні, можна зробити висновок, що орнаментика є напрямом мистецтва, який є маловивченим. На даний період часу першочергове значення орнаменту, майже втрачено.